

HETMAN STANISŁAW ŻÓŁKIEWSKI

Stanisław Żółkiewski herbu Lubicz urodził się w 1547 roku w Turyńce pod Lwowem. Pochodził ze średniozamożnej rodziny, której znaczenie wzrosło dzięki zabiegom jego ojca Stanisława i wsparciu spokrewnionego z Żółkiewskimi Jana Zamoyskiego (w momencie urodzenia późniejszego hetmana jego ojciec był zaledwie podstarościm, ale już od 1585 roku Wojewodą Ruskim). Matką była Zofia Lipska z Goraja. Uczył się w szkole katedralnej we Lwowie. W 1566 został dworzaninem kanclerza Jana Zamojskiego.

Hetman Stanisław Żółkiewski. Źródło: Wikimedia Commons

Karierę polityczną rozpoczął u boku kanclerza wielkiego koronnego Jana Zamoyskiego, który wcześniej był patronem jego ojca. W 1573 wyjechał z delegacją posłów do Paryża dla oznajmienia Henrykowi Walezemu jego wyboru na króla Polski. Wkrótce udał się na dwór cesarza Maksymiliana II Habsburga. Został sekretarzem króla Stefana Batorego.

Król Stefan Batory

Podczas wojny Rzeczypospolitej z Gdańskiem odznaczył się w bitwie pod Lubiszewem 17 kwietnia 1577 r. Uczestniczył też w wyprawie Stefana Batorego na Rosję. 12 maja 1584 r. pojmał słynnego banitę Samuela Zborowskiego. W czasie elekcji 1587 r. roku głosował na Zygmunta Wazę.

W czasie wojny domowej tak jak jego patron Jan Zamoyski opowiedział się po stronie Zygmunta III Wazy. W 1588 r. wyróżnił się w bitwie pod Byczyną, gdzie został, gdzie został ciężko ranny. W 1589 roku był sygnatariuszem ratyfikacji traktatu bytomsko-będzińskiego na sejmie pacyfikacyjnym. Był stałym doradcą Jana Zamoyskiego. Dzięki jego protekcji otrzymał buławę polną koronną, a w 1590 został kasztelanem lwowskim. W 1595 r. uczestniczył u boku Zamoyskiego w wyprawie do Mołdawii dla osadzenia na tamtejszym tronie polskiego lennika Jeremiego Mohyły. Wziął udział w pierwszej bitwie pod Cecorą. W

1596 r. stłumił powstanie Semena Nalewajki, przy czym w niejasnych okolicznościach doszło do wymordowania kozackich jeńców.

Bitwa pod Cecorą 1595 r.

W 1597 r. na miejscu wsi Winniki założył miasto Żółkiew, które stało się siedzibą rodu. W 1600 r. wyprawił się z wojskiem polskim na Wołoszczyznę, przyczyniając się do zwycięstwa Jana Zamoyskiego nad Michałem Walecznym w bitwie pod Bukowem. W 1602 r. przerzucił swoje wojska do Estonii, by wziąć udział w wojnie polsko-szwedzkiej. Przeprowadził wiele udanych operacji zaczepnych i w czerwcu 1602 r. pobił Szwedów w bitwie pod Rewlem. W trakcie tej kampanii wyróżnił się zdobyciem Wolmaru i przyczynił się do kapitulacji Szwedów w Białym Kamieniu.

W 1607 w koalicji ze skonfliktowanym z nim Janem Karolem Chodkiewiczem i Janem Potockim pokonał siły rokoszu Zebrzydowskiego w bitwie pod Guzowem. W nagrodę w 1608 został mianowany przez króla wojewodą kijowskim.

W 1609 roku stanął na czele polskiego korpusu interwencyjnego, wysłanego na pomoc tzw. dymitriadzie, w której wojska magnatów polskich uwikłały się w rosyjską wojnę domową. Interwencja rozpoczęła oficjalnie wojnę polsko-rosyjską 1609–1618. Rozpoczął długotrwałe oblężenie Smoleńska.

4 lipca 1610 roku w słynnej bitwie pod Kłuszynem odniósł swe największe zwycięstwo, pokonując oddziałem 2700 husarzy (wspomaganych przez 200 piechurów) armię rosyjską liczącą 30 tys. żołnierzy, wspieraną przez korpus szwedzki liczący 5 tys. wojska, po czym na dwa lata zajął Moskwę. Wziął do niewoli Wasyla Szujskiego i jego dwóch braci. Był zwolennikiem osadzenia na tronie moskiewskim syna króla Zygmunta III Wazy, Władysława oraz unii między Polską a Moskwą. 28 sierpnia 1610 podpisał w Moskwie z bojarami rosyjskimi układ, mocą którego królewicz Władysław został ogłoszony carem Rosji.

Bitwa pod Kluszynem

Na obrady sejmu 29 października 1611 roku uroczyste sprowadził jeńców z rodu Szujskich (zdetronizowanego cara Wasyla IV i jego dwóch braci), których zmusił do złożenia hołdu Zygmunтови III Wazie. Podkanclerzy Feliks Kryski podziękował mu w imieniu króla słowami: *Sama sława imię Waszmości in longam rozniesie posteritatem, boś to sprawił, co nad siły i wszelkie było oczekiwanie.*

Carowie Szujscy wprowadzeni przez hetmana Stanisława Żółkiewskiego na sejm warszawski przed króla Zygmunta III,

Na sejmie w 1616 przedłożył projekt zwiększenia kompetencji urzędu hetmańskiego i zwiększenia liczby stałego wojska Rzeczypospolitej do 10 tysięcy.

W polityce zagranicznej był zwolennikiem przeprowadzenia działań zaczepnych przeciwko Moskwie, przy zachowaniu neutralności Turcji i przekupieniu Tatarów. Sam zorganizował spisek, mający na celu zabicie niewygodnego dla Polski hospodara i dokonanie zamachu stanu w Hospodarstwie Mołdawskim.

23 września 1617 r. podpisał porozumienie z Turcją pod Jarugą, mocą którego Rzeczpospolita zrzekła się swoich wpływów w Mołdawii i zobowiązywała się do powstrzymania Kozaków przed najazdami na Turcję. W układzie zawartym pod Buszą zgodził się na rezygnację Rzeczypospolitej z ingerowania w sprawy Mołdawii, Wołoszczyzny, Siedmiogrodu.

W dniu 6 lutego 1618 r. został mianowany hetmanem wielkim koronnym, a 6 marca 1618 roku kanclerzem wielkim koronnym. Nie potrafił opanować najazdów tatarskich na Ruś, oskarżany o nieudolność i tchórzostwo po porażce pod Oryninem w 1618 roku, gdy pozwolił Tatarom odejść bez walki z jasyrem. W 1619 podpisał porozumienie z kozakami pod Pawołoczą, gdzie zobowiązali się oni do nienapadania na Imperium Osmańskie. Nie podjęcie walki pod Oryninem doprowadziło do takiej krytyki, że Stanisław Żółkiewski w 1619 roku złożył buławę hetmańską, ale król jego rezygnacji nie przyjął.

Przypuszczalnie w celu zmazania złej opinii, w 1620 r. poprowadził źle przygotowaną i niepotrzebną wyprawę na Mołdawię w celu umocnienia na tronie przychylnego Rzeczypospolitej hospodara Kaspra Gratianiego. Wojska poniosły ciężką klęskę w bitwie pod Cecorą, gdzie hetman zginął w nocy z 6 na 7 października 1620 podczas odwrotu wojsk polskich. Jego głowę osadzoną na pice odesłano sułtanowi, który na ponad dwa lata umieścił ją nad wejściem do swego pałacu. Do niewoli dostał się też syn hetmana Jan, wraz z bezgłowym ciałem ojca wykupiony później przez matkę Reginę z Herburtów. Odzyskane zwłoki pochowano w kolegiacie św. Wawrzyńca w Żółkwi.

Śmierć Hetmana Stanisława Żółkiewskiego

Po śmierci hetmana komnaty w pałacu w Żółkwi pozostały nienaruszone, w takim stanie jak za jego życia. Znajdowały się tam zarówno rzeczy osobiste, jak i zbroja, broń czy ofiarowana mu przez papieża buława. Umieszczono tam również skrwawione szaty, które nosił w chwili

śmierci; nad łożem wisiała kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. Z chwilą wykupienia ciała z rąk tureckich, z polecenia wdowy przed obrazem nieustannie paliła się lampa.

Ostatecznie ciało hetmana złożono w krypcie kolegiaty pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny oraz św. Wawrzyńca Męczennika i Stanisława w rodzinnej Żółkwi. Na nagrobku umieszczono łaciński cytat *Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor* (pol. *Powstanie kiedyś z kości naszych mściciel*) pochodzący z *Eneidy*.

Król Jan III Sobieski

W rodzinie przez wiele lat podtrzymywano w ten sposób kult wielkiego przodka jako wzorowego żołnierza i obywatela. W atmosferze tej wzrastał także jego prawnuk, Jan III Sobieski koronowany na króla Polski 2 lutego 1767 roku.

WYKORZYSTANO: WIKIPEDIA